

เศรษฐกิจพอเพียง: พระอัจฉริยภาพทางมนุษยนิเวศวิทยา

แห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

Sufficiency Economy: The Genius in Human Ecology of His Majesty the King

มนัส สุวรรณ และ ธนัต บุญชัย

Manut Suwan and Thanat Boonchai

บัณฑิตวิทยาลัย

Graduate School

E-mail: manut_suw@cmru.ac.th, thanat@cmru.ac.th

บทคัดย่อ

อะไรก็ตามที่มีความเป็นธรรมชาติ อะไรก็ตามที่น้อยย่อมมีความเป็นสมดุลและอะไรก็ตามที่มีความเป็นสมดุล อะไรก็ตามที่น้อยย่อมมีความมั่นคงยืนนานความมั่นคงยืนนานนี้เองที่เรียกขานในทางวิชาการว่า “ความยั่งยืน” (Sustainability) ระบบสังคม และระบบนิเวศก็คล้ายกับระบบอื่น ๆ ซึ่งต่างก็มีองค์ประกอบของระบบทำหน้าที่เชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถ้าองค์ประกอบต่าง ๆ ในระบบทำหน้าที่อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ความสมดุลและความยั่งยืนของระบบก็จะบังเกิดขึ้น น่าเสียดายที่ระบบนิเวศโลก (Global Ecosystem) กำลังสูญเสียความสมดุลอันเนื่องมาจากองค์ประกอบหนึ่ง คือ ประชากรมนุษย์กำลังใช้ศักยภาพของตัวเองอย่างเต็มที่ในฐานะผู้บริโภค ด้วยการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งของระบบนิเวศโลกมาใช้จนเกินขีดความสามารถที่ธรรมชาติจะรองรับได้ (Natural Carrying Capacity) ความยั่งยืนของระบบนิเวศโลกกำลังเสื่อมถอย ที่น่าวิตกมากกว่านี้คือระบบนิเวศโลกอาจถึงกาลแตกสลายหากไม่มีมาตรการที่เหมาะสมในการทำให้ความสมดุลกลับคืนมา

บทความนี้ เขียนขึ้นมาด้วยวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์ให้เห็นถึงพระปรีชาญาณแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอันเกี่ยวเนื่องด้วยพระราชดำริเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” พระองค์ทรงมีพระอัจฉริยภาพด้านมนุษยนิเวศวิทยา (Human Ecology) โดยใช้หลักการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างสังคมให้เกิดความสมดุลและความยั่งยืนยากที่จะมีผู้ใดทำได้เสมอเหมือน

คำสำคัญ: เศรษฐกิจพอเพียง มนุษยนิเวศวิทยา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ระบบนิเวศโลก

Abstract

Anything that is natural, that thing is balanced. Whatever is balanced, that thing is stable for long time, which is called sustainability. Social systems and ecosystems are similar to other systems; they have unified system components. If the system components function completely, balance and sustainability of the system will occur. Unfortunately, the global ecosystem is losing its balance due to one component, the human population using their full potential as consumers (bring natural resources, another component of the world's ecosystem, far beyond natural carrying capacity). Consequently, the sustainability of the global ecosystem is declining. More worry is the global ecosystems may break apart without proper measures to restore balance. This article is written for the purpose of analyzing the wisdom of His Majesty the King, "Sufficiency Economy." He was a genius in a human ecology, using human and environment management in order to create a balanced and sustainable society. No one is always like him.

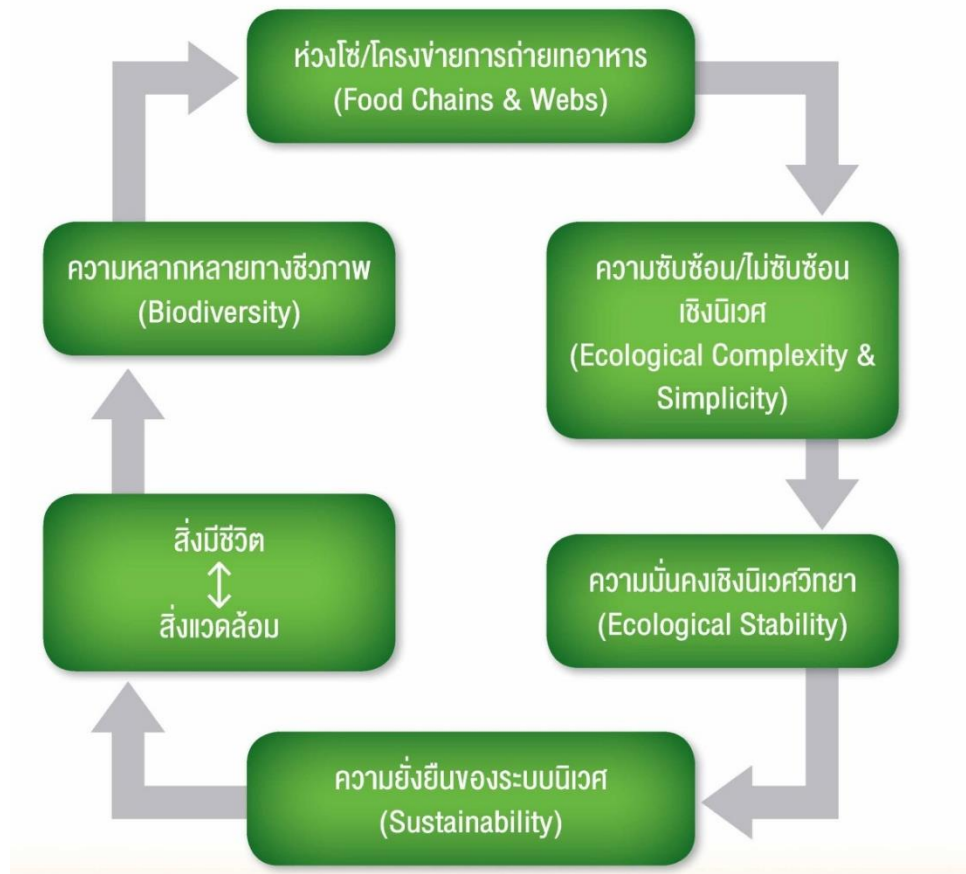
Keywords: Sufficiency Economy, Human Ecology, His Majesty the King, Global Ecosystem

บทนำ

ความเป็นระบบ (Systematization) เกิดขึ้นได้จากการที่องค์ประกอบทั้งหมดของระบบต่างทำหน้าที่สอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถ้าระบบมีองค์ประกอบครบถ้วนและทุกองค์ประกอบทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ ความมั่นคงถาวรย่อมเกิดขึ้นกับระบบนั้น ร่างกายมนุษย์จัดว่าเป็นระบบ ๆ หนึ่ง ซึ่งมีอวัยวะต่าง ๆ เช่น แขน ขา หู ตา คอ จมูก ตับ ไต หัวใจ และอื่น ๆ เป็นองค์ประกอบ หากอวัยวะต่าง ๆ เหล่านี้ทำหน้าที่อย่างถูกต้องเหมาะสม ความมีร่างกายที่แข็งแรงและมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ก็เกิดขึ้น โรคภัยไข้เจ็บก็ไม่มีการไปให้หมอรักษาก็ไม่จำเป็น ทำนองเดียวกันกับรถยนต์ ซึ่งมีชิ้นส่วนต่าง ๆ เช่น ล้อ พวงมาลัย แบตเตอรี่ ลูกสูบ และอื่น ๆ เป็นองค์ประกอบ หากรถยนต์มีชิ้นส่วนครบถ้วนและแต่ละชิ้นส่วนต่างทำงานหรือยังใช้การได้อย่างดี รถยนต์นั้นก็สามารถใช้ขับเคลื่อนไปไหนมาไหนได้โดยไม่ต้องนำไปเข้าอู่ซ่อม

ฉันใดก็ฉันนั้น ระบบนิเวศ (Ecosystem) คือ ระบบความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม โดยมีพืชและสัตว์รวมทั้งมนุษย์เป็นองค์ประกอบประเภทสิ่งมีชีวิต (Biotic Components) และมีสารเคมี ลักษณะทางกายภาพและพลังงานเป็นองค์ประกอบประเภทสิ่งไม่มีชีวิต (Abiotic

Components) หากสิ่งมีชีวิตทั้งหมดทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ครบถ้วน กล่าวคือ มีพืชทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตเชิงนิเวศวิทยา มีสัตว์ทำหน้าที่เป็นผู้บริโภคลำดับต่าง ๆ และมีจุลินทรีย์ทำหน้าที่เป็นผู้ย่อยสลาย ในขณะที่เดียวกันสิ่งไม่มีชีวิตต่างก็ทำหน้าที่เป็นตัวการสนับสนุนสิ่งมีชีวิตให้ทำหน้าที่อีกต่อหนึ่งความเป็นสมดุลของระบบนิเวศจะเกิดขึ้นตามมาเช่นกัน (แผนภูมิที่ 1)



แผนภูมิที่ 1 ความสัมพันธ์ภายในระบบนิเวศ

อย่างไรก็ตาม สภาพการณ์ของโลกในปัจจุบันได้บ่งบอกให้เห็นถึงสภาพแห่งการสูญเสียความสมดุลซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ความร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติรวมตลอดจนความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในลักษณะต่าง ๆ เช่น ผลกระทบเรือนกระจก (Greenhouse Effects) โอโซนในบรรยากาศกำลังถูกทำลาย (Ozone Depletion) เอล นินโญ (El Nino) และภัยธรรมชาติลักษณะต่าง ๆ ที่เกิดบ่อยขึ้นและรุนแรงมากขึ้น ล้วนเป็นผลที่เกิดจากการเสียสมดุลในองค์ประกอบของโลกทั้งสิ้น

การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรมนุษย์บนพื้นโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ถือว่าเป็นรากเหง้าที่สำคัญของการสูญเสียสมดุลของระบบนิเวศโลก ความ

ต้องการในปัจจุบันต่าง ๆ เพื่อการดำรงชีวิตได้ทวีขึ้นตามการเพิ่มจำนวนของประชากร ในทางตรงกันข้ามทรัพยากรธรรมชาติกลับนับวันจะลดจำนวนหรือปริมาณลง อันเนื่องมาจากการถูกนำไปใช้ประโยชน์มากขึ้น เทคโนโลยีทันสมัยถูกคิดค้นและประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อเสาะแสวงหาและนำเอาทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ สิ่งที่น่าสังเกตที่เป็นผลสืบเนื่องตามมาจากสถานการณ์ดังกล่าวแล้วคือ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของมนุษย์มากขึ้น และมากขึ้นตามลำดับ

กระแสวิชาการและกระแสโลก

ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโลกมิได้ถูกมองข้ามโดยนักวิชาการจากสถาบันต่าง ๆ รวมตลอดจนประชาคมโลกที่เป็นสมาคมของรัฐและองค์กรภาคเอกชน ทุกฝ่ายต่างมีความตระหนักในปัญหาและเล็งเห็นถึงผลกระทบที่อาจมีต่อสิ่งแวดล้อมและต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์เองต่างฝ่ายต่างพยายามหามาตรการและวิธีการในอันที่จะช่วยลดและแก้ไขปัญหาลingkunganที่เกิดขึ้น ดังจะเห็นได้ว่าเพียงช่วงระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา ได้มีกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมเป็นจำนวนมากที่เริ่มต้น และดำเนินการโดยสมาคมและองค์กรดังกล่าว กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการรณรงค์เพื่อสร้างเสริมและบำรุงรักษา การรณรงค์เพื่อต่อต้านโครงการพัฒนาที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การลงนามในปฏิญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม การออกกฎหมายและระเบียบข้อบังคับด้านสิ่งแวดล้อม การเก็บภาษีสิ่งแวดล้อมและมาตรการสีเขียว (Green Measurements) เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการใส่ใจในปัญหาสิ่งแวดล้อมของโลกทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่ากิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมดังกล่าวข้างต้นเท่าที่ได้ดำเนินการมาไม่สามารถขจัดปัญหาสิ่งแวดล้อมให้หมดสิ้นลงได้ เพียงแต่ช่วยลดหรือบรรเทาปัญหาลงได้ส่วนหนึ่งเท่านั้น มีเหตุปัจจัยหลายประการที่เชื่อว่ามีส่วนทำให้มาตรการดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของโลกได้อย่างเบ็ดเสร็จ เหตุปัจจัยเหล่านี้ประกอบด้วย

1. มาตรการบางอย่างถูกคิดค้นและดำเนินการอยู่ในประเทศหรือกลุ่มประเทศหนึ่งของโลก ซึ่งสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม และสภาพทางสังคมวัฒนธรรม และเศรษฐกิจของประชาชนมีความแตกต่างไปจากอีกประเทศหนึ่งหรือกลุ่มประเทศอื่น การใช้มาตรการเดียวกันในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมสำหรับทุกประเทศจึงกลายเป็นข้อจำกัด

2. มาตรการหรือโครงการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบางมาตรการหรือบางโครงการอาจใหญ่โตหรือครอบคลุมเกินไป เป็นเหตุทำให้การมองปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างกว้าง ๆ ไม่ลึกซึ้งและถ่องแท้ การดำเนินการแก้ไขปัญหาก็เป็นการแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาอย่างผิวเผิน เหตุแห่งปัญหาไม่ได้ถูกขจัดให้หมดไป

3. หลายมาตรการในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องอาศัยการลงทุนสูงสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายของบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักร และอื่น ๆ

4. การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมเท่าที่ดำเนินการมาได้ให้ความสำคัญกับแนวคิด ทฤษฎี และหลักการมากเกินไป การดำเนินการหลายลักษณะไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดการตามกระแสโลก และการจัดการด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

5. มาตรการในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมา เป็นมาตรการที่เน้นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุมากกว่าการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงไม่ได้รับการแก้ไขอย่างสมบูรณ์ เพราะเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าการขจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป

“เศรษฐกิจพอเพียง” มาตรการที่นำไปสู่ความยั่งยืนที่แท้จริง

ท่ามกลางกระแสแห่งการแสวงหาและคิดค้นมาตรการในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติของประชาคมกลุ่มต่าง ๆ แนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นมาตรการหนึ่ง ที่ดูจะได้รับความสนใจจากมวลชนอย่างกว้างขวาง คนส่วนใหญ่มองว่าเศรษฐกิจพอเพียงน่าจะเป็น มาตรการในการแก้ไขปัญหามลพิษได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีของประเทศไทย ซึ่งมีพื้นฐานเศรษฐกิจที่เน้นภาคเกษตรกรรมเป็นหลักและกำลังประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจถดถอย อย่างรุนแรงในปัจจุบัน

“เศรษฐกิจพอเพียง” คือแนวคิดในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงได้พระราชทานพระราชดำริไว้เมื่อกว่า 50 ปีที่ผ่านมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยึดมั่น ในแนวคิดนี้เรื่อยมาสำหรับโครงการพัฒนาที่พระองค์ทรงมีส่วนเกี่ยวข้อง แนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” พิจารณาโดยภาพรวมมีลักษณะหลาย ๆ อย่างที่แตกต่างไปจากมาตรการที่ได้กล่าวแล้ว ทั้งหมดข้างต้น ที่เป็นประเด็นสำคัญคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นการแก้ปัญหาที่ระดับ ย่อย กล่าวคือ เริ่มที่ระดับครอบครัวและระดับชุมชน และทรงมุ่งเน้นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ด้วย แนวคิดดังกล่าวนี้เองทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการดำเนินการต่ำ อาศัยความรู้ในระดับท้องถิ่นที่ เรียกว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน และสุดท้ายคือมีความเป็นไปได้สูงมากในทางปฏิบัติ

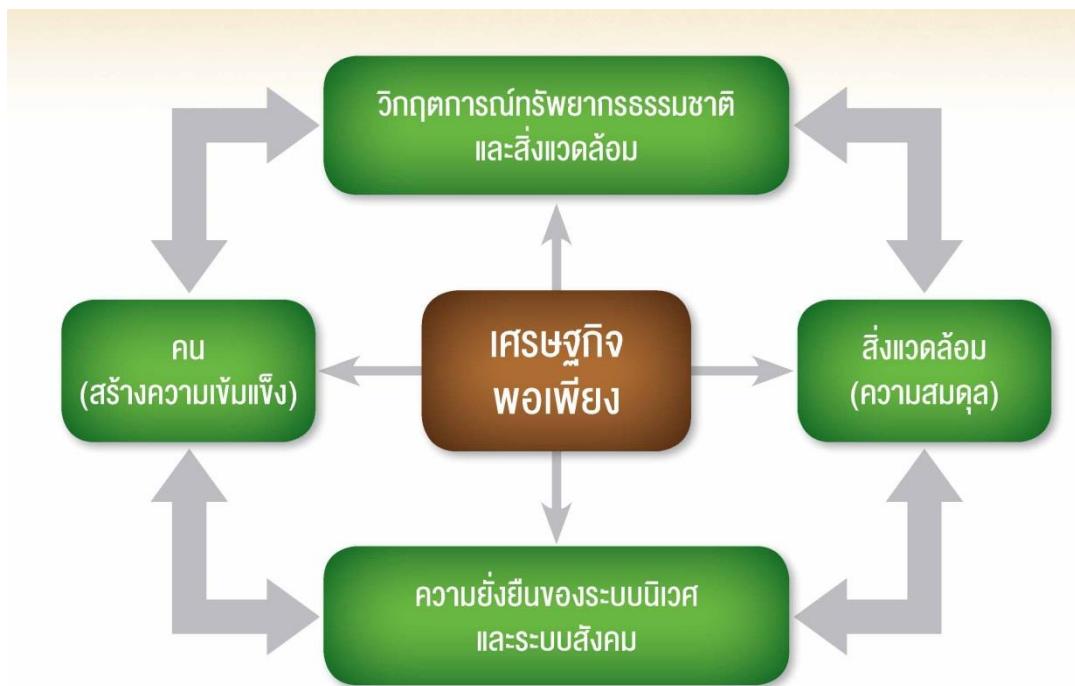
ด้วยทฤษฎีเชิงมนุษย์นิเวศวิทยา ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม การรักษาความสมดุลระหว่างองค์ประกอบทั้งสองจำเป็นต้องอาศัยหลักการจัดการทั้งที่ตัวมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้ได้ทำหน้าที่ตามธรรมชาติอย่างครบถ้วนสมบูรณ์เพื่อความยั่งยืนของระบบเอง เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างการแก้ปัญหาด้วยวิธีการเชิงมนุษย์นิเวศวิทยา 2 กรณี คือ ปัญหาความอดอยากและปัญหามลภาวะทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Pollution) กรณีแรกคือ ปัญหาความอดอยาก หากแก้ปัญหาโดยเน้นที่ปลายเหตุ คือพยายามหาวิธีการในการเพิ่มผลผลิตเพียงด้านเดียวอาจช่วยลดหรือบรรเทาปัญหาได้บ้าง แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาความอดอยากให้ทุกคนมีกินอย่างเพียงพอได้ทั้งหมด เว้นเสียแต่จะร่วมกันแก้ปัญหาที่ต้นเหตุคือ พฤติกรรมการบริโภคโดยให้คำนึงถึงความจำเป็น และความเหมาะสมพอดีมากกว่าความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ทำนองคล้ายกันกับการแก้ปัญหามลภาวะทางสิ่งแวดล้อม หากใช้วิธีการบำบัดรักษาซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุโอกาสที่ปัญหาจะหมดสิ้นไปก็คงยาก เว้นเสียแต่จะร่วมกันแก้ไขที่ตัวมนุษย์ ด้วยการสร้างความตระหนักและจิตสำนึกที่พึงมีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาให้มากที่สุด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ทฤษฎีมนุษย์นิเวศวิทยาในการแก้วิกฤตการณ์ทางด้านสิ่งแวดล้อม และวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ - สังคมที่กำลังเกิดขึ้นในประเทศไทย พระองค์ทรงเล็งเห็นถึงประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาดังกล่าวว่าต้องแก้ไขทั้ง 2 ส่วน พระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพอย่างแยบยลแห่งพระองค์ท่าน พระราชกรณียกิจเกี่ยวเนื่องด้วยเศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์มีเคยมุ่งเน้นที่ความสมดุลของสิ่งแวดล้อมหรือความเข้มแข็งของมนุษย์อย่างใดอย่างหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว แต่ทรงเน้นให้จัดการทั้ง 2 ส่วนควบคู่กันไป

ในส่วนขององค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคำนึงถึงการสร้างความสมดุลตามธรรมชาติโดยการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) ความสามารถในการรองรับทางธรรมชาติ และความซับซ้อนเชิงนิเวศวิทยา (Ecological Complexity) หลักการของพระองค์ท่านคือ การแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน ในอัตรา 30:30:30:10 เพื่อเป็นแหล่งน้ำ ปลูกข้าว ปลูกพืชผักผลไม้ และปลูกบ้านอาศัย ตามลำดับ ในแหล่งน้ำให้เลี้ยงปลาเหนือบ่อน้ำให้เลี้ยงสัตว์ซึ่งอาจเป็นไก่ เป็ด หรือสุกร มูลของสัตว์เลี้ยงที่ถ่ายลงในบ่อจะได้เป็นอาหารปลา พื้นที่สำหรับปลูกพืชผักผลไม้ ก็ได้ทรงแนะนำให้ปลูกพืชหลาย ๆ ชนิด สภาพการณ์เช่นนี้ องค์ประกอบต่าง ๆ ภายในพื้นที่จะทำหน้าที่

เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ตัวเกษตรกรเจ้าของพื้นที่จะมีอาหารหลากหลายชนิดพอเพียงแก่การบริโภคตลอดทั้งปี

ในส่วนของมนุษย์หรือคน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงสืมนี่จะสร้างความเข้มแข็งเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ในระบบและทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม พระองค์ทรงเน้นวิธีการสร้างความเข้มแข็งให้กับมนุษย์โดยตรงแนะนำให้คนเรารู้จักสันโดษ รู้จักประมาณตน หรือรู้จักพอดีมีความสมัครสมานสามัคคี มีความตระหนักรู้ และมีจิตสำนึกและรับผิดชอบต่อส่วนรวมและต่อสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตและมีความเอื้ออาทรเกื้อกูลซึ่งกันและกัน (แผนภูมิที่ 2)



แผนภูมิที่ 2 แนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” สู่ความยั่งยืน
ของระบบนิเวศและระบบสังคม

พระปรีชาญาณในการจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อมแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดังกล่าวได้ถูกนำไปสู่การปฏิบัติจริงโดยเกษตรกรในทุกภูมิภาคของประเทศ แม้จะยังไม่ครอบคลุมพื้นที่โดยกว้างขวาง แต่สัมฤทธิ์ผลจากการดำเนินการตามพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่ปรากฏจริงและถูกเผยแพร่โดยสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงพระมหากรุณาธิคุณแห่งพระองค์ท่านที่สมควรแก่การแซ่ซ้องสรรเสริญ พระองค์ทรงเป็นผู้ที่มีพระอัจฉริยภาพทางมนุษยนิเวศวิทยาอย่างแท้จริง ยากที่จะมีผู้ใดเสมอเหมือน

บทสรุป

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวคิดเชิงปฏิบัติที่แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการนำเอาทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์มาผสมผสานเข้ากับศาสตร์ทางสังคมและปรัชญาทางศาสนาเพื่อแก้วิกฤตเศรษฐกิจ และปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบัน ในขณะที่มาตรการในการแก้ปัญหาซึ่งคิดค้นและ/หรือเสนอแนะโดยนักวิชาการ รวมถึงตลอดจนองค์กรต่าง ๆ ไม่สามารถให้สัมฤทธิ์ผลอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนได้ “เศรษฐกิจพอเพียง” ในทางตรงกันข้ามได้แสดงให้เห็นถึงผลสำเร็จที่เกิดจากการปฏิบัติอย่างเด่นชัด จนสามารถยืนยันได้ว่าเป็นแนวทางที่สำคัญที่จะทำให้ความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ภายในระบบนิเวศที่มีมนุษย์เป็นองค์ประกอบอยู่ด้วยมีความสมดุลและนำไปสู่ความยั่งยืนในที่สุด

มีเหตุผลหลายประการที่ทำให้เกิดความมั่นใจว่าพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” สามารถทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ยั่งยืนได้ เหตุผลเหล่านี้ล้วนเกิดจากพระปรีชาญาณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสิ้น เหตุผลดังกล่าวประกอบด้วย

1. พระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” มิใช่เป็นเพียงแนวคิดเท่านั้นแต่เป็นสิ่งที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรมโดยง่าย
2. พระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” มิได้พิจารณาและให้ความสำคัญเพียงองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเท่านั้น แต่พิจารณาแบบองค์รวม (Holistic View) โดยให้ความสำคัญกับทุกองค์ประกอบอย่างเป็นระบบ
3. พระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” มิได้เป็นแนวคิดหรือทฤษฎีที่มีความยุ่งยากซับซ้อน แต่เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรมชาติอาศัยเพียงความรู้ ความเข้าใจระดับชาวบ้านที่เรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นก็สามารถดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จได้
4. พระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” มิได้เป็นการดำเนินการที่ฝืนหรือพยายามเอาชนะธรรมชาติ แต่เป็นการดำเนินการที่อยู่ภายใต้ความสามารถที่จะรองรับของธรรมชาติและของสังคม ดังพระราชดำรัสที่ว่า “การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในทางสังคมวิทยา” นี้เองที่เป็นแนวทางสู่ความยั่งยืนที่แท้จริง